

5. У зв'язку з тим, що на машинобудівних підприємствах застосовуються системи автоматизованого проектування не тільки сімейства "Компас", поетапно й систематично вводити в навчальний процес САПР інших виробників (T-Flex, ADEM, AutoCAD й ін.).

6. З метою підвищення практичних навичок обов'язково розглянути питання про можливості збільшення кількості годин лабораторних занять і консультацій з дисциплін "Основи САПР" й "САПР технологічних процесів", наприклад, шляхом скорочення кількості годин лекцій.

7. З метою систематичного аналізу робіт, виконуваних студентами на комп'ютерах, розробити й впровадити програмне забезпечення, що дозволить за єдиною методикою вести облік виконуваних студентських робіт з формуванням звітів за будь-який проміжок часу.

8. Поставити за обов'язок вивчення САПР провідними викладачами кафедри.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Довідник із САПР / О.П. Будя, О.Є. Кононюк, Г.П. Куценко й ін.; Під ред. В.І. Скуріхіна. – К.: Техніка, 1988. – 375 с.
2. Кудрявцев Є.М. Компас-3D V.6. Основи роботи в системі. – М.: ДМК Пресс, 2004. – 528 с.
3. Романичева Е.Т. AutoCad. Практичне керівництво. – М.: Радіо й зв'язок, 1997. – 480 с.
4. Потьомкін А. Інженерна графіка. – М.: "Лорі", 2002. – 446 с.
5. КОМПАС-3D 5.X для Windows. Керівництво користувача. – М.: АТ Аскон, 2001. – 295 с.

УДК 378

Довженко І.В.

ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ СФЕРИ ПОБУТОВОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

Мова професійного спілкування розглядається сьогодні як лінгвістично організована система мовлення, що використовується представниками певної галузі для спілкування в ситуаціях, безпосередньо пов'язаних із суто професійними (навчально-, науково-виробничими, виробничими, науковими) аспектами трудової діяльності.

У той же час мова професійного спілкування – лінгвістично організована система мовлення, що використовується фахівцями різних галузей для спілкування в ситуаціях, які безпосередньо або опосередковано через соціально-побутові стосунки пов'язані з діловою (організаційною, фінансовою, комерційною) активністю, яка мотивована проблемами професійної діяльності. До таких фахівців належать працівники побутової сфери обслуговування, професійна діяльність яких безпосередньо пов'язана з мовленнєвою діяльністю, спілкуванням. Дослідження їхнього мовлення свідчить про недостатній рівень володіння професійною лексикою, уміннями спілкуватися при виконанні службових обов'язків.

Актуальність проблеми полягає в тому, що суспільство потребує фахівців екстра класу сфери побутового обслуговування, здатних професійно спілкуватися з вітчизняними і зарубіжними гостями.

Мета статті – визначити особливості засвоєння професійної лексики студентами навчальних закладів сфери побутового обслуговування.

Для цього необхідно з'ясувати поняття професійне мовлення.

Проблемою дослідження лексичних особливостей мовлення студентів займалися І. Варзацька, В. Гришуніна, Т. Дрідзе, Т.Ладиженська, А. Маслова та ін.

Розвиток сфери побутового обслуговування в Україні зумовив написання цієї статті, адже лексика сфери побутового обслуговування та методика їх засвоєння студентами залишається невивченими.

Як відомо, однією з особливостей духовно багаті і розвиненої особистості, необхідної для нормальної професійної діяльності, є мовлення. Актуальним для фахівців сфери побутового обслуговування, які мають стати носіями і пропагандистами культури спілкування у своїй практичній діяльності, є професійне мовлення. Мову професійного спілкування ми визначаємо як форму сучасної української літературної мови, специфіку якої зумовлюють особливості спілкування у виробничо-професійній сфері: мета, функції, ситуація, особистісні риси учасників спілкування.

Професійне мовлення [2: 34] – це спілкування певної професійної групи людей, лексика яких спирається на професіоналізми фахового призначення. Професіоналізмами вважають слова, або звороти, властиві мовленню людей певної професії. Вони виконують важливу номінативно-комунікативну функцію, бо точно називають деталі виробу чи технологічного процесу. Сюди входять назви знарядь праці, трудових процесів, різних гатунків сировини, специфічні професійні вислови тощо. За межами даного професійного середовища ці слова не завжди зрозумілі або не становлять інтересу, бо нефахівцеві досить щось назвати, не вдаючись до його опису. Часто професіоналізми є неофіційними заміниками термінів і вживаються там, де надто складна термінологія (для спрощення спілкування), або там, де термінологія ще не усталена чи її немає (як системи кодифікованих назв).

Найчастіше професіоналізми застосовуються в усному мовленні людей певної професії. У писемній формі вони вживаються у виданнях, призначених для фахівців окремих галузей науки та виробництва (буклети, інструкції тощо).

Студенти навчальних закладів побутового обслуговування мають досконало володіти мовою професійного спілкування – по-перше, знати власне мову професійного спілкування (крім норм сучасної української літературної мови, знати спеціальну термінологію, особливості побудови синтаксичних конструкцій, тексту тощо), тобто сформованість мовної компетенції; по-друге, уміти використовувати ці знання на практиці, доречно поєднувати вербальні та невербальні засоби спілкування відповідно до ситуації, мети, тобто сформованість комунікативних навичок [6: 56].

Саме мовленнєві уміння і навички відображають рівень сформованості комунікативних дій і є критерієм розвиненого мовлення людини, тобто складають мовленнєву компетенцію майбутнього спеціаліста, що передбачає наявність у мовця умінь орієнтуватися в ситуації спілкування, будувати текст в усній чи писемній формі, раціонально використовувати терміни, ділові штампи, канцеляризми, послуговуючись офіційно-діловим, науковим та розмовним стилями, і відповідні навички культури професійного спілкування.

Потреба в спілкуванні, професійному мовленні поряд із потребою в діяльності, праці є визначальною в становленні особистості, особливо в освітніх закладах сфери побутового обслуговування. Формування лексичного складу майбутніх фахівців повинне базуватися на основі лексики сфери побутового обслуговування.

Як відомо лексика (від гр. *lexis* – слово) – це сукупність уживаних у мові слів, з якими пов'язані певні значення, закріплені в суспільному вжитку [4: 38]. Сьогодні можна з упевненістю сказати, що сучасна українська літературна мова використовується в багатьох сферах, в тому числі і в сфері побутового обслуговування. Як зазначає О. Пономарів, “це мова державного урядування й громадських та інших організацій; нею користуються працівники промисловості й сільського господарства, науки й культури; нею здійснюється навчання в різних типах шкіл, ведеться пропаганда технічних та наукових знань, виходять книжки з художньої літератури, науки, техніки, видаються газети й часописи, вона лунає в театрах, на радіо й телебаченні” [5: 68].

Багатофункціональність сучасної літературної мови зумовлює її функціонально-стильове розмежування, тобто поділ на функціональні стилі, серед яких виділяють основні: офіційно-діловий, науковий, публіцистичний, художній, розмовний. Найвагомішими, для сфери побутового обслуговування, ми вважаємо офіційно-діловий, науковий та розмовний стилі.

Одним з розділів лексики є термінологія, що охоплює терміни різних галузей науки, техніки, мистецтва, суспільного життя; сукупність усіх термінів якоїсь мови. Терміном називається одиниця історично сформованої термінологічної системи, що виражає поняття та його місце серед інших понять, позначається словом або словосполученням, служить для спілкування людей, пов'язаних між собою єдністю спеціалізації, належить до словникового складу мови і підпорядковується всім її законам [5: 72].

Термін сфери побутового обслуговування вживається для точного вираження поняття: *довідкове бюро, покоївка, бронювання, порт'є, швейцар і т. ін.* Крім термінів-слів та термінів-словосполучень, бувають терміни-речення: *Автоматичне управління зовнішніми пристроями з термінала порт'є (фіскальні принтери, зчитувачі кредитних карток, зв'язок із системою управління замками).*

На думку О. Пономаріва [4: 67], сучасна українська термінологічна лексика неоднорідна. В її складі є терміни, утворені на питомому матеріалі (деякі з них являють собою кальки іншомовних слів), велика кількість слів іншомовного походження. Це можна віднести, зокрема, до лексики сфери побутового обслуговування, що постійно поповнюється іншомовними словами, наприклад, назви посад обслуговуючого персоналу: *порт'є, метрдотель, швейцар, турагент, туроператор* тощо.

Лексика сфери побутового обслуговування, з одного боку, максимально близька до повсякденного життя, а з другого – містить специфічні терміни, що мають конкретну понятійну орієнтацію (*інгредієнти, попільничка, постачальник, рахунок, порт'є* тощо). Поява подібних термінів зумовлена особливостями сфери побутового обслуговування, зокрема готельних послуг.

Як відомо, готельна послуга – це результат діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, (в даному випадку готельного підприємства), спрямована на задоволення відповідних побутових потреб індивідуального замовника (туриста), тому процес обслуговування – це інформаційна взаємодія між клієнтом та обслуговуючим персоналом [7: 4]. Слід зазначити, що засоби розміщення класифікуються за багатьма ознаками. Є готельні підприємства і додаткові засоби розміщення. Готелі, в свою чергу, відрізняються залежно від розташування, набору і вартості послуг, що надаються, рівня обслуговування і кількості номерів, форми власності тощо. Всі ці засоби зумовлюють появу відповідних термінів, характерних для сфери готельного обслуговування. Наразі все це вимагає від студентів досконалих знань лексики сфери побутового обслуговування. Викладачі з фахових і загальних дисциплін мають звертати увагу студентів на лексичні особливості професійного мовлення. Відповідно студенти повинні вивчати лексику сфери побутового обслуговування. Якщо в процесі навчання систематично формувати навички професійного мовлення з фахових і загальних дисциплін, то професійна підготовка студентів підвищиться.

Найважливіша ознака професійного мовлення студентів освітніх закладів сфери побутового обслуговування – точність, що значною мірою залежить від глибини знань та ерудиції студентів – фахівців певної професійної галузі. Отже, студенти навчального закладу сфери побутового обслуговування повинні, насамперед, точно висловлювати свою думку, вміти професійно вести бесіду з клієнтами.

Особливої уваги заслуговує використання побутової лексики в ділових паперах. Оскільки студенти освітніх закладів сфери побутового обслуговування – це майбутні фахівці, то вони мають володіти вмінням оформлювати документацію, кореспонденцію, а отже, вміло (точно) застосовувати професіоналізми в діловому спілкуванні.

Професіоналізми при складанні документації не повинні засмічувати мову ділових паперів, утруднюючи спілкування і знижуючи загальний рівень мовленнєвої культури документів. Точність у науковому та діловому стилях – буквальна, пряма, емоційно-нейтральна. Точність наукового мовлення тісно пов'язана з точністю вживання термінів [3: 23]. Використання термінів вимагає особливої точності й однозначності. Значення термінів розкривається в тексті, в їх тлумаченні. Природа терміна як особливого виду мовного знака передбачає його однозначність.

Таким чином, особливості сфери побутового обслуговування визначають особливості лексики. Здебільшого – це слова та словосполучення, властиві мовленню фахівців сфери побутового обслуговування. Так, в лексиці сфери побутового обслуговування переважатимуть професіоналізми, що безпосередньо стосуються, наприклад, готельного обслуговування: назви обладнання (*кондиціонер, телевізор, радіоприймач, освітлювальні прилади, телефон, пілосос* і т. ін.), назви меблів (*стінна шафа, дверний замок, електронні замки, настінні прикраси, килими, ковдри*), назви посад обслуговуючого персоналу (*посильний, ліфтер, швейцар, покоївка, метрдотель, прача, адміністратор, носій, перукар, порт'є*), стан номеру (*охайний, привабливий, чистий*), перелік готельних послуг (*пражня, хімчистка, харчування, напої, бронювання, бюро обслуговування, довідкова служба, обслуговування номерів, перукарня, пункт обміну валют, реєстрація, ремонт взуття*) і т. ін.

Важливою вимогою при підготовці фахівців сфери побутового обслуговування є володіння не лише рідною, а й іноземною мовою. При цьому варто враховувати, що для адекватного спілкування індивіда з носієм мови, необхідне не лише знання про те, як використовувати ту чи іншу іноземну побутову лексику, точно і правильно висловити свою думку, але і знання, як саме використовувати певні засоби мови в різноманітних ситуаціях спілкування з клієнтами. Звідси виникає і основна мета навчання: відмінне володіння розмовною мовою, швидка мовленнєва реалізація при обслуговуванні клієнтів. Зрозуміло, що передусім наші зусилля мають бути спрямовані переважно на побутову термінологію.

Наприклад, у сфері ресторанного обслуговування необхідно володіти декількома іноземними мовами для якісного обслуговування іноземних гостей на таких посадах, як менеджер по банкетам, старший метрдотель, директор ресторану, завідувач бару та ін. Працівники на цих посадах повинні мати хороші знання для вільного володіння мовою і вільного вживання специфічної лексики. У службі прийому знання іноземних мов необхідне для ведення готельної кореспонденції, резервування номерів, інформування гостей.

Отже, засвоївши професійну лексику, студенти легше оволодівають зв'язним мовленням.

Можна зробити **висновок**: засвоєння професійної лексики студентів навчальних закладів сфери побутового обслуговування активно вплине на вміння спілкуватися на робочому місці. Мова фахівця буде збагаченою професійною лексикою, доречно і грамотно вживаною відповідно до побутової ситуації.

Швидкий розвиток сфери побутового обслуговування в Україні зумовив посилений інтерес до професійної підготовки працівників цієї галузі. Проте комплексне вирішення проблеми мовної та інформаційної підготовки майбутніх спеціалістів не стало предметом педагогічного пошуку. Попри всю актуальність порушеного питання про формування в студентів навчальних закладів сфери побутового обслуговування професійно зумовленого мовлення, воно на сьогодні недостатньо вивчене.

Проблема вивчення професійної лексики студентів навчальних закладів сфери побутового обслуговування потребує нагального розв'язання. Вона має стати турботою викладачів та самих студентів. Адже від цього залежить рівень підготовки майбутніх спеціалістів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дридзе Т. Понятие и метод установления содержательной структуры текста применительно к учебному тексту (информативно-целевой анализ). Психолингвистическая и лингвистическая природа текста и особенности его восприятия. – К.: Высшая школа, 1979.
2. Капська А. Й. Виразне читання. – К.: Вища школа, 1986. – 34 с.
3. Пентиліук М. І. Культура мови і стилістика. – К.: Вежа, 1994. – 23 с.
4. Пономарів О. Д. Сучасна українська мова. – К.: Либідь, 2001. – С. 38-72.
5. Пультер С. До питання впровадження нових освітніх технологій у середній та вищій школі // Дивослово, №3. – 2005. – С. 2-4.

6. Тищенко О. Модель курсу “Мова професійного спілкування” (Психолінгвістичний аспект) // Дивослово, №1. – 2000. – С. 56.
7. Шевчук С. Українське ділове мовлення. – К.: Вища школа, 1979. – С. 8.

УДК 37.035.6

Дроздова О.А., Халимоник Г.О.

НАЦІОНАЛЬНІ СТЕРЕОТИПИ ПОВЕДІНКИ ЯК ПРОБЛЕМА МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Як самий термін “міжкультурна комунікація”, так і концепції, що його розкривають, виявилися одними з найбільш популярних і, без перебільшень можна констатувати, модних у соціогуманітарних науках кінця ХХ століття. На думку Н.Н.Трошиної, “сьогодні маємо змогу говорити про свого роду соціальне замовлення на дослідження проблем міжкультурної комунікації, оскільки безліч людей зіштовхуються з проблемами міжкультурного непорозуміння, зумовлених відмінностями в культуроспецифічних нормах комунікації. Ці непорозуміння викликають у партнерів відчуття невпевненості й острах потрапити в “комунікативну пастку”” [9: 56]. Важко заперечити той факт, що мовна ситуація України є постійним джерелом конфлікту між двома різномовними частинами населення, і витоки цієї проблеми не лише в тому, що певна кількість росіян проживає на території України, а, передусім, у тому, що значна кількість етнічних українців є російськомовною. Варто зауважити, що з-поміж них є чимало тих, хто усвідомлює всю неприродність цієї ситуації. Зокрема, ми маємо на увазі молодь, що походить з російськомовних родин південно-східних регіонів, але навчається на факультетах української філології, а, відтак, за слушним зауваженням І.Ющука: “Процес українізації утруднений не лише через чисельні соціальні чинники: сфера і мова, а й через суто психологічні факти” [11: 32]. Передусім, ідеться про “комплекс меншовартості, другорядності” рідної мови порівняно з елітністю мови сусідньої держави. З огляду на це, на часі перед сучасною лінгводидактикою вищої школи постає завдання не лише озброїти майбутніх філологів-україністів знанням мовних систем, а й поступово та цілеспрямовано руйнувати стереотип меншовартості національної мови і культури.

Задля вирішення цього зроблено вже чимало, зокрема, більш глибокому розумінню цієї проблеми сприяли праці таких вчених, як Б.Антоненка-Давидовича, В.Брицина, І.Дзюби, С.Караванського, Ю.Шевельова. Окрім того, психологічні основи мовленнєвої поведінки і мотиви вибору мови спілкування ґрунтовно викладені в дослідженнях Т.Бурди, Л.Виготського, Є.Льїна, Г.Костюка, О.Леонтьєва, О.Лурії. Певні засади щодо того, яким саме чином формувати у свідомості студентів “україномовну картину світу”, запропоновані в наукових розвідках В.Дроздовського, С.Єрмоленко, Л.Мацько, Г.Онкович, Н.Остапенко, М.Пентилюк, Л.Паламар, О.Потапенка, О.Сербенської, Л.Скуратівського, Г.Шелехової та інших. Отже, з-посеред запропонованих підходів, ми зупинимося на ідеї контрастивного вивчення мовних культур з метою ознайомлення студентів зі стереотипами ментальної, етнокультурної свідомості власного народу. Проте варто зауважити, що в наукових дослідженнях чітко не зазначено, яким саме чином таке зіставлення має бути запроваджене у процес навчання рідної мови. Ми ж ставимо за мету розглянути можливість уведення російсько-українського перекладу в практику навчання майбутніх філологів як одного з дієвих заходів формування в їхній свідомості “україномовної картини світу” та національних стереотипів поведінки. Адже, як відомо, “у процесі перекладу відбувається зіткнення не лише лексичних та граматичних систем, а й комунікативно-прагматичних, лінгвоетнічних, психологічних, соціокультурних уявлень, менталітету мовців” [4: 61]. На нашу думку, навчання російсько-українського перекладу сприятиме усвідомленню студентами унікальності та неповторності рідної мови як вияву національного духу народу, а отже,